

B.K. BIRLA CENTRE FOR EDUCATION

SARALA BIRLA GROUP OF SCHOOLS
A CBSE DAY-CUM-BOYS' RESIDENTIAL SCHOOL

TERM-1 EXAMINATION (2026-27)

MARATHI [SET-ONE] MS

Class : X
Date : 02.09.2026
Admission No.:

Duration: 3 Hrs
Max. Marks: 80
Roll No.:

कृतिपत्रिकेसाठी सूचना :

(1) स्वच्छता, नीटनेटकेपणा व लेखननियमांनुसार लेखन यांकडे जाणीवपूर्वक लक्ष द्यावे.

विभाग (अ) वाचन व आकलन गुण (15)

प्र 1 :- (आकलन) अ: अपठित गद्यांश :-

(अ) दिलेला गद्य उतारा वाचून विचारलेल्या प्रश्नांची उत्तरे पर्यायामधून निवडा. (कोणतेही 5) (5X1=5)

- (1) क पृथ्वीचा
- (2) ड मानवतेचा बोध
- (3) ब नालंदा, तक्षशीला विदयापीठांना
- (4) ब सोने
- (5) अ ज्ञान आणि वैभव प्राप्त करून घेतले
- (6) क तक्षशीला

प्र 1(आ) उताऱ्याच्या आधारे खालील प्रश्नाचे उत्तर एका वाक्यात लिहा :- (कोणताही तीन) (3X1=3)

- 1 लेखकाने गंगा, यमुना, कृष्णा, गोदावरी, कावेरी आणि नर्मदा या नद्यांचा उल्लेख केला आहे.
- 2 चाणक्य अर्थशास्त्रज्ञ व राजकारणपटू होते
- 3 जगातील सर्वात प्राचीन ग्रंथ वेद, उपनिषदे, आणि गीता आहेत.
- 4 कवी व्यास, भवभूती, कालीदास, ज्ञानेश्वर, तुकाराम, तुलसीदास यांसारख्या प्रतिभावंतांचा उल्लेख लेखकाने केला आहे.

प्र 2:- (आकलन) अ:- अपठित पद्यांश

प्र 2 (अ) खालील प्रश्नांची उत्तरे पर्यायामधून निवडा :-

(4X1=4)

- 1 क झोपडीत
- 2 ग महालात
- 3 क पहारे व तिजोऱ्यातू
- 4 ब देवेंद्र
- 5 क ताऱ्यांकडे

प्र 2 (ब) एका वाक्यात उत्तरे लिहा :-

(3X1=3)

- 1 झोपडीत राजाच्या महालातही नाहीत ती सुखे आहेत असे कवीला वाटते.
- 2 चोऱ्या पहारे आणि तिजोऱ्यातून होतात .
- 3 महालात पहारा देण्याचे काम आहे .

4 कवीच्या झोपडीत शांती आहे.

विभाग :- ब (20 गुण)

प्र 3 (अ) सुचनेप्रमाणे उत्तरे लिहा:- (कोणतेही चार)

(4X1=4)

1 क दुःख

2 छी!

3 शब्दयोगी अव्यय

4 ब खूप

5 ब उभयान्वी अव्यय

प्र 3 (ब) काळ ओळखा व बदला (कोणतेही तीन)

(3X1=3)

1 संजय पुस्तक वाचेल - भविष्यकाळ

2 खर्च केलेल्या पैशाचा मी हिशोब करणार.

3 गावात शाळेसाठी खूप मदत करीत आहेत.

4 वर्तमानकाळ

प्र 3 (क) वाक्याचे प्रकार ओळखा (कोणतेही तीन)

(3X1=3)

1 केवलप्रयोगी वाक्य

2 उमेशच्या घरापासून नदी जवळ आहे.

3 मुलांनों खूप खेळा.

4 वा! वा!तुझा आवाज खूप छान आहे.

प्र 3 (ड) समानार्थी शब्द (कोणतेही दोन)

(2X1=2)

1 3 विनय -नम्रता

2 खालील पैकी गटात न बसणारा शब्द कोणता :-

1 कष्ट

3 सृष्टी- समानार्थी शब्द लिहा :-

4 जग

प्र 4 (अ) विरुद्धार्थी शब्द (कोणतेही दोन)

(2X1=2)

1 खालालपैकी विरुद्धार्थी शब्दाची योग्य जोडी ओळखा :-

1 समान X असमान

2 जवळ या शब्दाच्या विरुद्धार्थी शब्द पुढील पर्यायांतून ओळखा :-

2 लांब

3 दुरुस्त या शब्दाच्या विरुद्धार्थी शब्द पुढील पर्यायांतून ओळखा :-

4 नादुरुस्त

प्र 4 (ब) लिंग बदला (कोणतेही दोन)

(2X1=2)

1 पुढीलपैकी भिन्नलिंगी शब्दाचा पर्याय निवडा :-

3 खडू

2 लिंगविचारा नुसार गटात न बसणारा शब्द कोणता?

2 विमान

3 माकड या शब्दांचे लिंग बदला —

2 माकडीण

प्र 4(क) वचन बदला (कोणतेही दोन)

(2X1=2)

1 खालीलपैकी निश्चितपणे एकवचनी शब्द कोणता ते ओळखा —

1 दगड

2 चांदणी या शब्दाचे वचन बदलून लिहा —

3 झाडाखाली फळे पडली आहेत

प्र 4 (ड) समास ओळखा (कोणतेही दोन)

(2X1=2)

1 खालीलपैकी समास प्रकारांच्या गटात न बसणारा शब्द कोणता?

4 सूर्योदय

2 पुरणपोळी या शब्दाचा समास पुढीलपैकी कोणता?

4 समाहार वृंद समास

3 मुलांनी कविता तोंडपाठ केली. (अधोरेखित शब्दाचा समास ओळखा)

2 अव्ययीभाव समास

विभाग—क पाठ्यपुस्तक आधारित (30 गुण)

प्र 5 (अ) एका वाक्यात उत्तरे लिहा (कोणतेही तीन)

(3X1=3)

1 स्नेहलने सायकलने कॉलेजला जाण्याचा निश्चय केला.

2 पंतांचा अत्यंत कुंचकट शेजारी जनोबा रेगे होता.

3 तपोवनातील स्त्रियांना अब्दुल देवदूतासारखा वाटायचा.

4 शालींच्या वर्षावाखाली कविवर्य नारायण सुर्वे यांची शालीनता हरवली नाही.

प्र 5 (ब) रिकाम्या जागी योग्य शब्द भरा (कोणतेही तीन)

(3X1=3)

1 चंदेरी.

2 काट्यातून.

3 शालीन.

4 वस्त्राचा.

प्र 5 कः— खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर थोडक्यात लिहाः—

(1X3=3),

1 लेखकाने एका म्हाताऱ्या भिक्षेकऱ्याला ओंकारेश्वराच्या मंदिरात थंडीने कुडकुडत पाहिला.त्यांनी त्याला दोन शाली दिल्या परंतु त्या भिक्षेकऱ्याने त्या शाली विकल्या व दोन दिवस पोटभर जेवला त्याला त्या शालीच्या उबेपेक्षा पोटाची आग महत्त्वाची वाटली यावरून गरिबाला शालीचा उपयोग नसतो उलट ती त्याची अडचण असू शकते असे म्हाताऱ्या भिक्षेकऱ्याला सुचवायचे आहे.

2 तापाने फणफणतीय आपली धरती ही परिस्थिती बदलण्यासाठी सर्वानी खाजगी वाहनांचा वापर कमी करायला हवा तसेच सार्वजनिक वाहनांचा वापर वाढवायला हवा .आपल्या आस-पासच्या समाजाची जागृती करायला हवी तसेच आपल्या जवळपास झाडी लावायला हवीत आणि त्यांचे संरक्षण करायला हवे.

3 पोटापाण्यासाठी लेखक व त्याच्या आईला वयाच्या सहाव्या वर्षीच घर सोडावे लागले त्याची आर्थिक परिस्थिती फार वाईट होती डोक्यापर पित्याचे छत्र नव्हते अशा परिस्थितीत आईने खूप काबाडकष्ट करून

लेखकाला शिकवले आईच्या निश्चयामुळे लेखकाचे शिक्षण झाले म्हणून माझ्या यशामध्ये आईचा वाटा मोठा आहे असे लेखक अभिमानाने म्हणतात. अशा प्रकारे आई हीच मुलाची पहिली शिक्षक असते.

प्र 5 ड:- वाक्यप्रचारांचा योग्य वापर करून वाक्य पुन्हा लिहा :-

(5X1=5)

- 1 दंगेखोर सुमीत घरात नको ते उपद्रव्याप करत असतो .
- 2 ताईचे गाणे ऐकण्यात सारे जण मग्न झाले होते.
- 3 समारंभ यशस्वी करण्यासाठी सर्व कार्यकर्त्यांनी स्वतःला झोकून दिले
- 4 आयुष्यात इतकी संकटे येऊनही आई कधीही खचून गेली नाही,
- 5 गाव स्वच्छ ठेवण्यासाठी प्रत्येकाने हातभार लावला पाहिजे.

प्र 6 अ :- (अ) एका वाक्यात उत्तरे लिहा:- (कोणतेही चार)

(4X1=4)

- 1 दोन दिवस ही कविता ऐसा गा मी ब्रम्ह! या काव्यसंग्रहातून घेतली आहे.
- 2 संत नामदेव चातक स्वतःला म्हणतात.
- 3 अंकिला मी दास तुझा संतवाणीचे संपादक प्रा.डॉ.र.रा.गोसावी आहेत.
- 4 कवीचे हात दारिद्र्याकडे गहाण पडले.
- 5 हरिणी आपल्या पाडसासाठी चिंतीत आहे .

प्र 6 (ब) रिकाम्या जागी योग्य शब्द लिहा :- (कोणतेही चार)

(4X1=4)

- 1 अंकिला. 2 अश्रू. 3 विचार. 4 वत्सरावें. 5 मदतीला .

प्र 6 क) खालील काव्यपंक्तींचे संदर्भासहित स्पष्टीकरण करा:- (कोणतेही एक)

(1X3=3)

- 1 संदर्भ – दिलेल्या ओळी दोन दिवस या कवितेतील असून कवी नारायण सुर्वे हे आहेत ही कविता ऐसा गा मी ब्रम्ह या काव्यसंग्रहातून घेतली आहे.

स्पष्टीकरण – कष्टकरी श्रमिकांचे दोन दिवस कष्ट उपसण्यात जातात म्हणजेच पोटा पाण्याची चिंता करण्यात जातात आणि उरलेले दोन दिवस सुखाची वाट पाहण्यात जातात. झोतभट्टीत पोलादाप्रमाणे जीवनाच्या शाळेत आयुष्य शेकले जाते

किंवा

संदर्भ – दिलेल्या ओळी संत नामदेव यांच्या अंकिला मी दास तुझा या कवितेतील असून यामध्ये विविध दृष्टांतातून परमेश्वर कृपेची याचना केली आहे.

स्पष्टीकरण :- ज्याप्रमाणे चातक पक्षी अतिशय व्याकूल होऊन पावसाच्या पाण्याची तहान भागविण्यासाठी वाट पाहतो तितक्याच अतुरतेने हे विठ्ठला मला तुझ्या भेटीची आस लागली आहे असे संत नामदेव म्हणतात.

प्र 7 अ स्थूलवाचन :- एका वाक्यात उत्तरे लिहा :- (कोणतेही पाच)

(5X1=5)

- 1 अनिल काकोडकरांनी आपले पन्नाय वर्षापूर्वीचे अनुभव सांगितले आहेत .
- 2 ट्रेनिंग स्कूलला होमी भाभा तीन –चार वेळा आले होते .
- 3 बार्क म्हणजे भाभ अणुसंशोधन केंद्र होय.
- 4 बोट धरून चालवणे वयाच्या आठ-दहा वर्षापर्यंत ठीक आहे.
- 5 लेखक ट्रेनिंग स्कूलला इंजिनियर म्हणून जॉईन झाले.
- 6 काकोडकर दुसऱ्या अनुभवातून शिकलेआपल्याला येत नसताना दुसऱ्याला काम सांगणं योग्य नाही.

विभाग- ड लेखन- (गुण 15)

लेखन

प्र 8 (अ) खालीलपैकी कोणत्याही एका विषयावर निबंध किंवा गोष्ट लिहा (शीर्षक आणि तात्पर्य आवश्यक) :- (1x6=6)

1 सुरुवात व विषय ज्ञान	1
2 कल्पना शक्तीचा विस्तार	2
3 अनुभवविश्व आणि भाषालेखनाचे ज्ञान	1
4 सुवचने/उदाहरणे/म्हणी/वाक्प्रचार	1
5 निबंधाचा परिणामकारक शेवट	1

किंवा

प्र 8 (अ) मुद्दयावर आधारित गोष्ट लिहा. (शीर्षक आणि तात्पर्य आवश्यक)

1 गोष्टीची सुरुवात व शीर्षक	1
2 भूतकाळातील संवाद आणि शुद्धता	2
3 गोष्टीचा विस्तार व पात्र परिचय	2
3 गोष्टीचा समारोप आणि तात्पर्य	1

प्र 8 (ब) पत्र लेखन :- (कोणतेही एक)

(1x4=4)

1 दिनांक आणि पत्ता	1
2 विषय व मायना	2
3 समारोप व लिफाफा	1

प्र 8 (ब) जाहिरात लेखन :- (कोणतेही एक)

(1x5=5)

1 आलंकारिक,काव्यमय,प्रभावी शब्दरचना	1
2 समर्पक व लक्षवेधी भाषा	2
3 उत्पादनाची गुणवत्ता	1
4 संपर्क स्थळाचा पत्ता,संपर्क क्रमांक	1

::::::::::::: समाप्त :::::::::::::::